

“Lotte er død”

af Ole Skov

Forrige artikel var om oprindelsen af dansen “Lotte ist todt”, der på dansk hedder “Lotte er død”, samt dansens udbredelse især i de tysksprogede områder. Musik, sang og dans er fra slutningen af 1820’erne. Denne artikel handler om “Lotte er død” i Danmark.

Hvornår melodi og dans er kommet til Danmark, er svært at sige, men i Kjøbenhavnsposten d. 19.4.1830 kan man læse om en koncert på det kongelige teater med pianisten Theodor Stein (1819-1893).

Han var født i Altona ved Hamborg. Altona kom i 1640 under den danske krone og var en del af hertugdømmerne. Sidst i 1700-tallet var det en af de største danske byer. Theodor Stein var i København i 1830-31, hvor han besøgte den tids nok mest kendte komponist C. E. F. Weyse (1774-1842), der også var fra Altona. Stein gav koncerter under opholdet i København.

Kjøbenhavnsposten skriver: “... at han må blive sat i stand til at kunne opholde sig her et par års tid, for under en Weyses kærlige og grundige vejledning at uddanne sit herlige anlæg. De temaer, hvorover han fantaserede, var første gang: “Gieb mir dein Hand” af “Don Juan”, “God save the King” og til sidst “Lotte ist todt” og en sang kaldet “das Mandellied”.

Aarhus Stifts-Tidende 17. juli 1830.

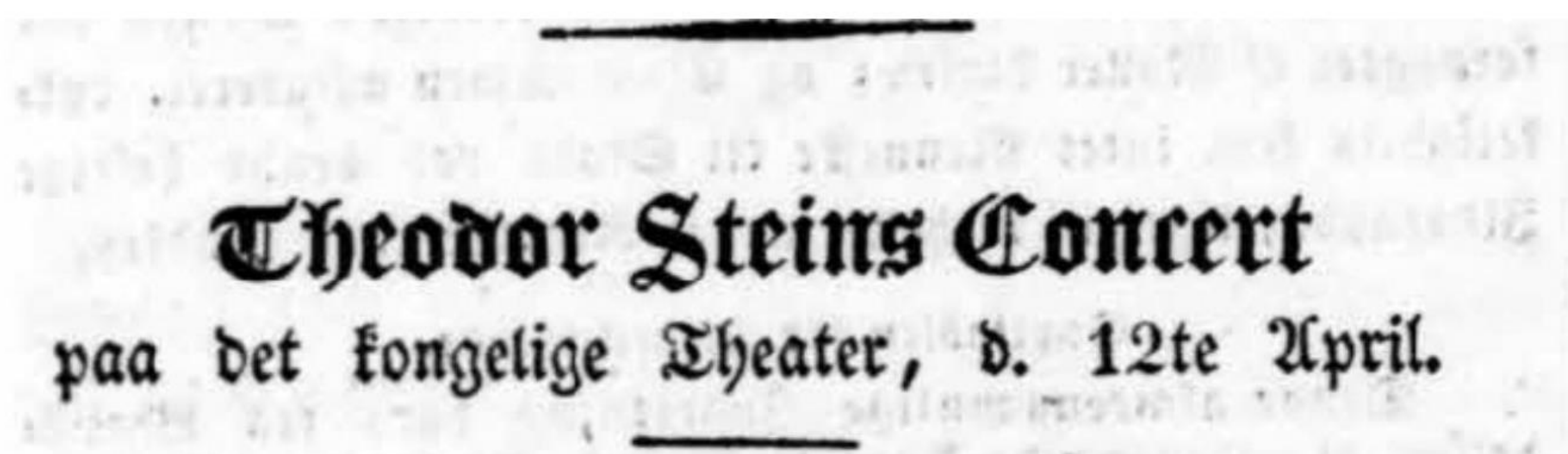
Theodor Stein i 1860.

Da “Lotte” ikke uddybes, må man formode, at den har været kendt som melodi og vise et stykke tid forinden.

I Aarhus Stiftstidende den 17. juli 1830 var under “Blandinger” en omtale af “Spektaklerne i Dresden i anledning af den Augsburgske Konfessions 300-års jubelfest”. Der står blandt andet: “Grev Baudissin gav en musikalsk soirée for åbne vinduer, hvilket mishagede publikum, så der udbrød skældsord mod gæsterne i vinduerne. Man skaffede også musik nedenfor, og lod spille den kendte folkesang ‘Heil Dir im Siegerkranz’ ledsaget af høje fryderåb, hvorpå der ovenfra blev spillet den bekendte Gassenhauer: ‘Lott ist todt’, der forbitrede folket til det yderste”. Hændelsen skete i Dresden, men man kan se, at “Lotte” var “bekendt” i Danmark ligesom i Tyskland.

Den 28. december 1830 trykte “Kjøbenhavnsposten” så en sang af H. v. Buchwald. Det var “Elegie til Nytaarsgave”, og består af 30 vers, hvor vers nummer 14 lyder:

Hver en by med mange mus,
Kalder sig et musers-sæde

Kjøbenhavnsposten 19.4.1830.

Divertissement affsamme for 4 Hænder, Nr. 1 og 2 a 48 fl.; Beet
hovens Sehnsucht, Schmerz und Hoffnungs-Walzer f. Pft.; Galop-
pade: Lotte ist todt, Hopser: Lotte lebt; Riis's Vals: der Gånse-
dieb for Pft. 20 fl.; Kalliwoda, gd. Polonaise for Pft. 72 fl.; Dia-
belli, Sonatiner for Pianof. over yndede Themaer af den Stumme i
Portici.
C. C. Lofe,
Gøttersg. den 348.

Uddrag af annonce med "Lotte ist todt" i Adresseavisen d. 2. marts 1831.

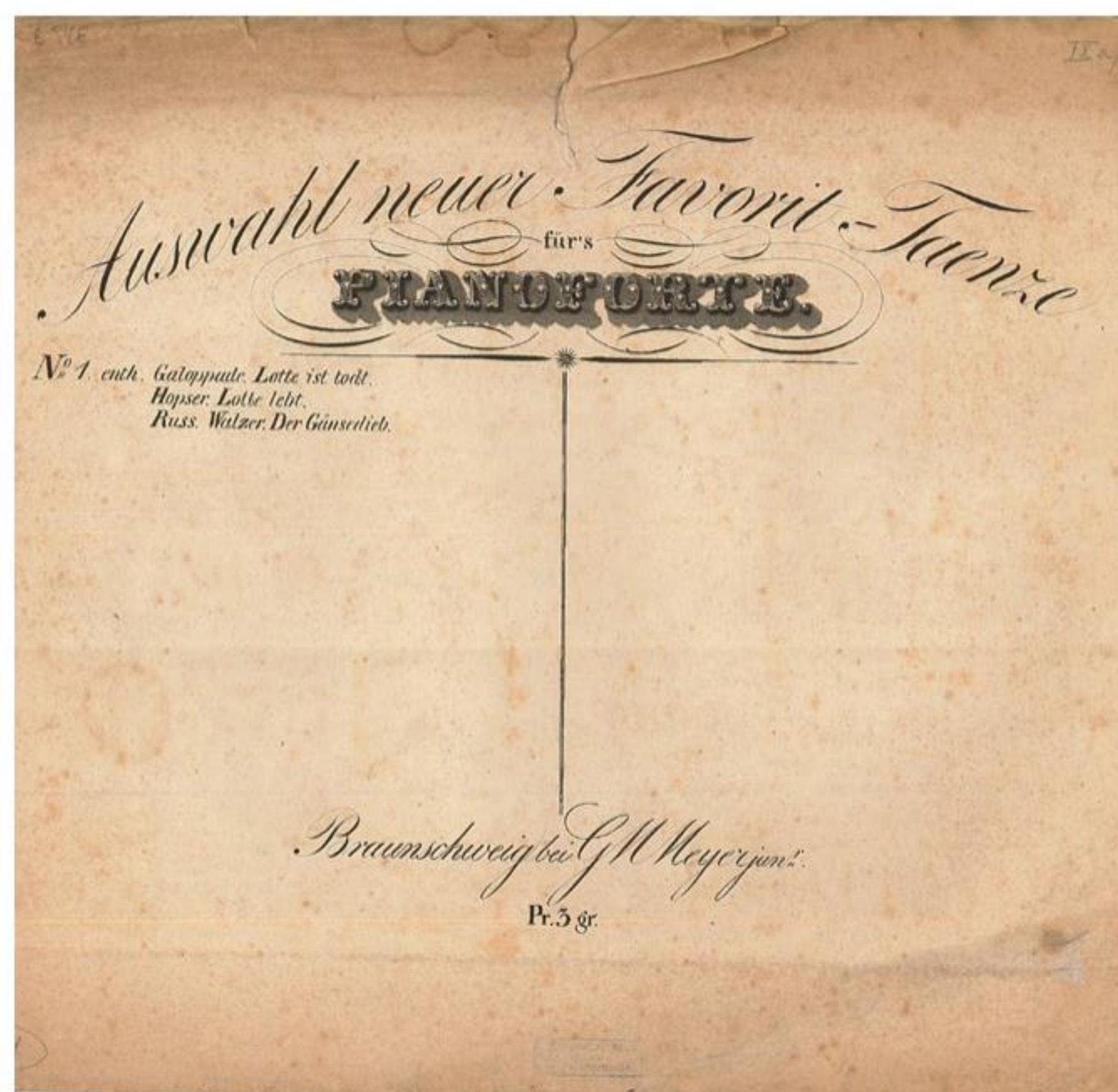
Her nu sjunges ved hvert krus,
"Lott' ist todt" af glæde.

Det er ikke det mest poetiske digt men
fortæller igen, at "Lotte" var velkendt i
Danmark.

Forlaget Meyer i Braunschweig i Tysk-
land udgav i 1830 en lille nodesamling,
som også kom til Danmark. Den hedder
"Auswahl neuer Favorit-Taenze" og blev
den 2. marts 1831 annonceret til salg i
"Kjøbenhavns Kongelige privilegerede
Adresse-Contoires Efterretninger"
(Adresseavisen) under "Nye Musikalier".

Musikken er for pianoforte og prisen 20
skilling. Der er i annoncen mange no-
detryk til salg. En af dem er (linje 2-4):
Galoppade: Lotte ist todt (Lotte er død),
Hopser: Lotte lebt (Lotte lever),
Riis's Vals: Der Gånsedieb (Gåsetyven).

Dette var nok den første gang, der refe-
reredes dans til "Lotte-melodien" og ik-
ke sang. Det var dog ikke den danse-
måde, vi kender i dag. Her er det ga-
loppade og hopsa. "Lotte lebt" står i an-
noncen som hopser men i noden som
galoppade. Det kan være i orden, da
man dengang ofte anvendte samme

Braunschweig-tryk 1830, annonceret
2. marts 1831.

„Lotte ist todt og Lotte lebt“, annon-
ret 2. marts 1831.

Nye Musikalier.
Lotte ist todt & Finger-Polka,
f. Piano, 12 sk., faaes i
C. Plenge's Musikhandel,
Hj. af Kronprindsensgade og Pilestrædet 85.

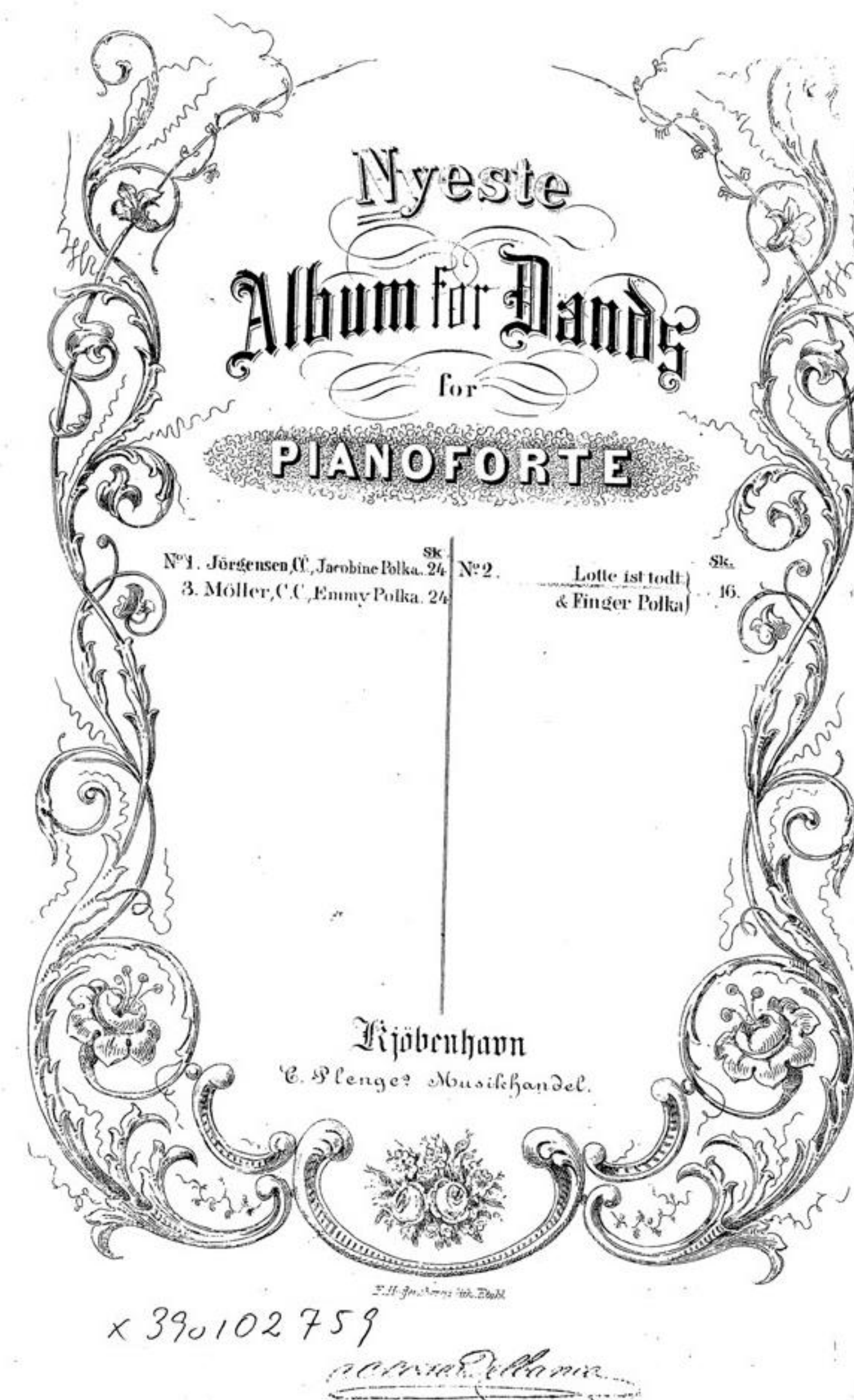
Adresseavisen d. 11.4.1853.

melodi til både galoppade og hopsa. Ri-
is's må være en trykfejl. I noden hedder
den "Russicher Favorit Walzer".

I "Lotte ist todt" fra Braunschweig er
der 4 repriser i musikken, hvor 3. repri-
se er "Lotte-temaet", og man har også
valgt at tage "Lotte lebt" med i trykket.

Næste gang jeg fandt "Lotte" på tryk el-
ler i aviserne var i 1848. Måske var
"hun" glemt i Danmark i denne periode.
Men så den 11.4.1853 var der i Adres-
seavisen en annonce fra C. Plenges Mu-
sikhandel for en node med "Lotte ist
todt" og "Fingerpolka".

Melodierne er trykt i udgivelsen "Nye-
ste Album for Dands for Pianoforte" til
12 skilling, og "Lotte" er helt magen til
den, vi anvender i dag, men anden del
af musikken er her benævnt hopsa.

Forside af "Nyeste Album for Dands" med
"Lotte ist todt", 1853.

"Lotte ist todt" fra "Nyeste Album for
Dands" 1853.

I Sjællandsposten kan man d. 16.4.1853
læse om "Lotte":

"Alt, hvad der er nyt, tiltaler som be-
kendt i højeste grad københavnerne. I
denne vinter har således en vals betit-
let 'Lotte ist todt', på ballerne gjort stor-
mende lykke, alene fordi den er ny, da
der ellers ikke er noget mærkværdigt
ved den. Musikken til denne fås i bog-
laderne for 12 sk."

„Lotte ist todt“. Mit, hvad der er nyt, taltaler som bekjendt i høieste Grad Kjøbenhavnerne. I denne Vinter har saaledes en Bals, betitlet: „Lotte ist todt“, paa Ballerne gjort stormende Lykke, alene fordi den er ny, da der ellers ikke er noget mærkværdigt ved den. Musikken til denne faaes i Bogladerne for 12 St.

Sjællandsposten 16.4.1853.

Cursus i Dands.
 Først i Juli Maaned vil Undertegnede aabne et Cursus i alle nye og nu brugelige Selskabs- og Salondandse, hvoraf fremhæves:
 Française, Polka, Polka-Mazurka, Hamburger, Valts, Lot' ist todt, Rheinländer, Gallopin etc. etc.
 Cursuset varer i 4 Uger. Tiden bliver for Børn fra Al. 6-8, for Børne fra 8-10. Foruden Dandsen vil Opmærksomheden særdeles henledes paa Børnenes Gang og Holdning.
 Honoraret er, paa Grund af Sommertiden, 4 Rbd. for hver Elev.
 Den Tilfredshed, der har fulgt mig, hvor jeg engang har været, haaber jeg ogsaa her i Byen at erhverve som min behageligste Erkjendelse.
 Man behøve at tegne sig snarest muligt paa en Liste, der er fremlagt hos Hr. Boghandler Schulz.
Julius Møller,
 fra det kongelige Theater,
 Elev af Hr. Balletmester Bournonville.

Aalborg Stiftstidende 1. juli 1853.

Dansen "Lotte ist todt" var altså ny på ballerne i vinteren 1852-53. Det kunne tyde på, at man på dette tidspunkt begyndte at danse "Lotte" på den måde, som vi danser den i dag. Til musikudgivelserne i 1830'erne har man sikkert danset "almindelig" galoppade og hop-sa og ikke nogen specialdans.

Danselærer Julius Møller, der kom fra Det kongelige Teater, tog dansen op på sine dansekurser i Ålborg i sommeren 1853. Han skrev, at han holdt kursus i "alle nye og nu brugelige Selskabs- og Salondandse, hvoraf fremhæves: Française, Polka, Polka-Mazurka, Hamburger, Valts, Lot' ist todt, Rheinländer, Gallopin etc. etc.". Kurset varede i 4 uger. Det var på denne tid, at "Lotte" blev til en selskabsdans, da den nu også blev danset i de bedre samfundslag.

I forrige artikel omtalte jeg familien Neruda, der holdt koncert i Dorpat i 1856. Familien Neruda boede og spillede også meget i Sverige og Danmark. De stillede op som familie-trio og kvartet med faderen. Wilma (1838-1911) og

Wilma Neruda i slutningen af 1880'erne.

Maria (1840-1920) blev gift svensk og broderen Franz (1843-1915) gift dansk, og de var ledende musikere i Stockholm og København. I 1861 optrådte trioen i St. Petersborg og Stockholm og i 1862-63 i København. Fyns Stiftstidende skrev 15. april 1862 i forbindelse med "stille-dage" i Rigsdagen: "Eneste adspredelse og undtagelse vil være tre-fire kirkekoncerter. Det skulle ikke undre os, om frøken Neruda spiller variationer over "Lott' ist todt" i en eller anden af hovedstadens kirker".

Den 1. maj 1862 omtaltes hendes koncerter også i Folkets Avis: "De har naturligvis, mine herrer, hørt Wilma Nerudas glimrende variationer over folkevisen "Lott' ist todt". Tillad mig at spørge: hvor meget hørte de af den åndrige tekst, der hører til dette tema? Ikke et Ord! Men teksten hørte jo heller ikke til koncerten. Det kan bevidnes af 50 millioner af "det syngende Tyskland", at de klassiske ord:

Lott' ist todt, Lott' ist todt,
 Julie liegt im Sterben,
 Das ist gut, das ist gut,
 Krieg'n wir was zu erben.
 er så godt som sammenvokset med melodien, men Neruda havde kun brug for denne og skilte derfor musik og tekst ad, da hun spillede melodien".
 Oversat: Lotte er død, Lotte er død, Julie ligger for døden. Det er godt, det er godt, så får vi noget at arve.

I "Dagbladet" den 12. januar 1863 kunne man læse om en koncert i folketeateret:

"I aften udfører frøken Vilhelmine Neruda den her fra hendes tidligere besøg så populære 'Marovianka', humoreske over mähriske folkemelodier, navnlig den hos os under navnet "Lott' ist todt" bekendte. Ved forestillingen i lørdags aftes var bifaldet levende, efter hvert nummer fulgte fremkaldelser".
 Man kaldte ikke "Lott' ist todt" for en bøhmisk men en mährisk folkemelodi. Det var nok fordi, at familien Neruda kom fra Mähren. Bøhmen, Mähren og en lille del af Schlesien udgør i dag tilsammen Tjekkiet.

I de næste mange år var der i aviserne annoncer for og referencer til "Lotte". Det var både til musik, sang og dans, så også dansen har været ret populær i 1850-60'erne. Melodien blev anvendt i syngespil, skillingsviser, lejlighedssange, koncerter og meget mere fra 1850'erne og frem til omkring 1900.

H. C. Andersen har den også med i historien "Guldskat" fra 1865: "Mit søde Barn! Min Guldskat! Sagde Moderen og græd; men Brandtrommen sang, ind ad, ikke ud ad: "Lotte ist todt! Lotte ist todt!" ja nu er den Vise ude!".

Melodien blev anvendt til mangt og meget. For eksempel satte fiskehandler Petersen fra Aalborg dette vers i avisen, som reklame for sin forretning: Røget Sild, røget Sild, som det var at vente,
 Vil man nu, efterdags, kunne hos mig hente!
 Den er God, men den vil, stedse blive bedre,

Folketheatret. Taften udfører Froken
 Wilhelmine Neruda den her fra hendes tid-
 ligere Besøg saa populaire „Marovianka“,
 Humoreffe over mæhrske Folkemelodier, navnlig
 den hos os under Navnet „Lott' ist todt“ be-
 kjendte. — Ved Forestillingen i Tordags Aftes
 var Bifaldet levende, efter hvert Nummer fulgte
 Fremkaldelser.

Dagbladet 12.1.1863.

Lott' ist todt.

Købet Sild, roget Sild, som det var at vente,
 Vil man nu efterdags kunne hos mig hente!
 Den er god, men den vil stedse blive bedre,
 Thi den vil efterhaands stedse blive fed're.
 Kom, kom, ja kom derfor her hen
 Og køb Dem boornholmske Sild hos
Thomas Petersen.

Aalborg Stiftstidende 10. april 1885.

Udkommet er og faas hos alle Bog-
 handlere:

Fra Balsalen.

1. Samling.

16 Danse, let arrangerede.

1. Tyroler-Vals.	10. Klimpre-Vals.
2. Tyroler Høpsa.	11. Sex-Tur (Wie- ner-Kvadrille).
3. Finger-Polka.	12. I Kongelunden, Vals.
4. Klap-Finale.	13. Rheinländer- Polka.
5. Lott'ist todt.	14. Pære-Vals.
6. Kontra-Seire.	15. Det blaa Flag,
7. Dansk Tappen- streg.	16. Vøjrmølleturen.
8. Rheinländer- Høpsa.	
9. Halvfemte-Tu- ren.	

75 Øre.

2. Samling.

14 Danse, let arrangerede.

1. Skræderens Høpsa.	7. Forkert Polka.
2. Drejlstykket eller det lille F.	8. Syv Spring.
3. Holturen	9. Venditten, Von- datten eller Fixer-Vals
4. Pigerens Fornøj- else eller Piger- nes Plage.	10. Fangedans.
5. Svensk Kvadrille	11. Vupti.
6. Stikkelsbær- Sidse.	12. Sveitridt.
	13. Forkert Vals.
	14. Skomagerpolka

75 Øre.

Petersen & Steenstrup,
 Axelhus 2. D. og Lille Kongensgade 40.
 V. Kjøbenhavn. K.

Isefjordsposten d. 27. januar 1897.

Aa ja ja (fri oversættelse af Miserere) af
 "Troubaduren, af Verdi.

Lotte ist todt, gammelkendt melodi.

Melodien dukker i 1890'erne også op i
 nodeudgivelser som folkelig dans sam-
 men med andre danse, som vi i dag
 kender som folkedanse. Noderne blev
 annonceret til salg i mange af landets
 aviser – her Isefjordsposten i 1897.

Foreningen til Folkedansens Fremme
 (FFF) begyndte i 1900 at indsamle
 gamle danse. De tog rundt i hele lan-
 det for at skrive dansene ned. I ind-
 samlingsmaterialet findes "Lotte" refe-
 reret få gange i forhold til mange an-
 dre danse og over hele landet altid
 med en bemærkning som "Den almin-
 delige", "Den vi kender", "Bruges sta-
 digvæk" osv.

Den var så kendt, at det ikke var nød-
 vendigt at beskrive den. Da den sta-
 digvæk blev danset, kom den heller
 ikke med i FFF's første hæfter med
 gamle danse. Først i 1934 beskrives
 den i hæftet "Legestuen", hvor den har
 titlen "Vrøvl i hatten (Lott' ist todt)". I
 1943 var den så også med i "Gamle
 Danse fra Randerseggen" som "Lotte
 gik". De to danse er ikke helt ens men
 er begge varianter af den "oprindelige
 Lotte". "Lotte-melodien" er også med i
 hæftet "Gamle Sønderjyske Danse" fra
 2007. Den er anvendt i sidste afdeling
 af "galopin" fra Als, og det er en polka.

"Lotte" blev ligesom en del andre "bør-
 nedanse" en del af repertoiret på dan-
 seskolerne først i 1900-tallet. Jeg hu-
 sker selv, at vi dansede "Lott' er død",
 Fingerpolka og Rits-Rats til juletræsfe-
 sterne i fagforeningerne først og midt i
 1950'erne, og den bliver på nutidens
 danseskoler stadigvæk anvendt som
 børnedans, hvad den ikke var oprinde-
 lig.

Kilde:

Aviser på Statsbiblioteket, Aarhus.

Det kongelige bibliotek.

FFF's arkiv.

Wikipedia.

Thi den vil, efterhaands, stedse blive
 fed're.

Kom, kom, ja kom derfor herhen
 Og køb Dem Boornholmske Sild hos
 Thomas Petersen.

I Roskilde Avis kunne man d. 31. maj
 1888 læse en artikel om de politiske
 partiers fester og arrangementer for
 medlemmerne. Man sammenlignede
 "Højres" fester med fællesspisning og
 dans med "Venstres", der var mere ke-
 delige:

"Men nu dansen, den er dog ens og bli-
 ver aldeles ikke mere højtidelig eller
 befriet for Lirum-Larum, fordi det er
 venstremænd, der drejer sig rundt med
 venstrekvinder. Det må ligge i de be-
 nyttede melodier. Vi giver her en anvis-
 ning på en række melodier, der for ti-
 den må antages særligt at passe sig for
 venstrefester, som skal have det rette
 alvorspræg:

Dødningsmarchen fra "Saul", af Händel.
 Benradedansen (danse macabre), af
 Saint Saëns.

Kirkegårdsdansen i "Robert", af Meyer-
 beer.